

Statsbudsjettet 2014

FFOs MERKNADER TIL STORTINGETS ARBEIDS- OG SOSIALKOMITÉ

11.11.2013

Forord

FFO arbeider sammen med våre organisasjoner for en rettferdig fordeling av samfunnets goder, mot diskriminering av funksjonshemmede og et samfunn som er tilgjengelig for mennesker som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom. For å kunne gjøre denne jobben er organisasjonene avhengig av gode rammebetingelser fra det offentlige. FFO ønsker at funksjonshemmedes organisasjoner har en arbeidssituasjon der de kan ivareta sine oppgaver både overfor egne medlemmer og påvirke samfunnsutviklingen til beste for funksjonshemmede og kronisk syke.

Folk som lever med funksjonshemning eller en kronisk sykdom har kontakt med NAV om mange ulike forhold. Det kan handle om pensjon, trygd, hjelpemidler, helserelaterte ytelser eller arbeidsrelaterte forhold. Alle er avhengig av at NAV utøver rask god saksbehandling og har høy kompetanse.

Hjelpemidler er avgjørende for å kunne leve et selvstendig liv med god livskvalitet. Dette gjelder gjennom hele livsløpet, fra barn til voksne på ulike livsområder som oppvekst, utdanning, i arbeidslivet og i dagliglivet. FFO er opptatt av at folketrygden legger grunnlaget for at alle får hjelpemidler utfra individuelle behov og at ingen skal ha merutgifter fordi de har behov for hjelpemidler.

Flere funksjonshemmede i arbeid er et politisk mål. NAV har en nøkkelrolle for å vi skal lykkes i dette arbeidet. Gode arbeidsmarkedstiltak kan for mange være inngangsbilletten til varig arbeid. I innsatsen for et mer inkluderende arbeidsliv mener FFO det må satses på ulike tiltak for å fjerne barrierer som hindrer folk som trenger tilrettelegging fra å komme i arbeid.

Det er et skarpt fokus på alle dem som står i fare for å miste ytelsen arbeidsavklaringspenger (AAP) etter 1. mars 2014. Det har vært og er NAVs ansvar å ivareta den enkelte bruker i avklaringsperioden. Dette arbeidet krever godt faglig skjønn i behandlingen av den enkelte for å finne gode løsninger. FFO mener det må legges faglighet til grunn for hva den enkelte får tilbud om etter fire år med AAP, slik at folk ikke settes i en vanskelig situasjon fordi NAV ikke har ivaretatt sine oppgaver.

Oslo, 11. november 2013

Liv Arum
Generalsekretær

FFO er funksjonshemmedes organisasjoners samarbeidsorgan i Norge
FFO ble stiftet 21. september 1950
FFO har 71 medlemsorganisasjoner med over 335.000 medlemmer
FFO er organisert i 19 fylker
FFO er organisert i mer enn 100 kommuner

Innhold

Forord	2
Kap 847 Post 70 Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner.....	4
KAP 605 Arbeids- og velferdsetaten.....	7
Jobbstrategi for funksjonshemmede	10
Kap 634 Arbeidsmarkedstiltak	12
IA-arbeidet.....	15
Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.	16

Kap 847 Post 70 Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner

FFOs tilrådning:

- FFO ber komiteen øke bevilgningen til funksjonshemmedes organisasjoner med 15 mill. kroner.

Funksjonshemmedes organisasjoner mottar sitt tilskudd fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Post 70 skal dekke tilskudd til drift av funksjonshemmedes organisasjoner og paraplyorganisasjonene, likemannsarbeid samt velferds-, fritids- og ferietiltak.

Bedre rammevilkår – behov for økning av tilskuddsrammen

I forslag til statsbudsjett for 2014 er det foreslått en reell nedgang av tilskuddet til funksjonshemmedes organisasjoner. Bevilgningen er ikke en gang prisjustert, men er samme beløpet som i 2013, 171,9 mill. kroner.

I statsbudsjettet varsles det at nytt regelverk for tilskuddsordningen til funksjonshemmedes organisasjoner iverksettes fra 2014. Funksjonshemmedes organisasjoner har deltatt i prosessen med nytt regelverk, men kjenner ikke detaljene i det endelige regelverket. Vi er likevel kjent med at det blir vesentlige endringer i tilskuddsordningene.

For FFO har det vært viktig at nytt regelverk for tilskuddsordningene har stor tilslutning blant organisasjonene, selv om det alltid vil være noe uenighet. Endringer representerer for mange en frykt for å få et lavere tilskudd. FFO mener to ting må ivaretas for ikke å få stor uro rundt nytt regelverk. Det er å gjennomføre gode prosesser med organisasjonene som er berørt av endringene, og øke bevilgningen. Derfor er vi både overrasket og provosert over at det parallelt med innføring av nytt regelverk foreslås et reelt kutt i bevilgningen.

Flere organisasjoner inn i tilskuddsordningen

Slik FFO kjenner forslaget til nytt regelverket vil det komme flere organisasjoner inn i tilskuddsordningen. Det skal nå blant annet åpnes for at ungdomsorganisasjoner skal kunne motta støtte fra denne ordningen, slik Arbeids- og sosialkomiteen ba om i Innst. 15 S (2012–2013):

"Komiteen er orientert om at selvstendige barne- og ungdomsorganisasjoner fremdeles ikke mottar støtte til likemannsarbeid og ferie- og fritidstiltak på selvstendig grunnlag, selv om dette har blitt påpekt i tidligere innstillinger, jf. Innst. 15 S (2011–2012).

Komiteen er kjent med at Bufdir har fått i oppdrag å legge frem forslag til nytt regelverk for ordningen, og forutsetter i den forbindelse at denne omfatter hensynet til ungdom slik at en kan styrke selvhjelpsarbeid og velferds-, og ferie- og fritidstiltak

uavhengig av alderssammensetningen i medlemsmassen i organisasjonen som søker.

Komiteén forutsetter at nytt regelverk vil gi alle demokratisk oppbygde organisasjoner som jobber for funksjonshemmede lik tilgang til tilskuddsordningen for funksjonshemmedes organisasjoner, uavhengig av alderssammensetning i medlemsmassen."

Flere små grupper av personer med sjeldne diagnoser vil også få anledning til å søke tilskudd selv om medlemstallet ligger under kravet om å ha minimum 250 medlemmer. Konsekvensene av omleggingen av regelverket vil bli at noen organisasjoner vil motta mindre tilskudd, andre mer. Det sier seg selv at en positiv holdning til et nytt regelverk kan man best oppnå dersom ingen opplever seg som tapere.

Det nye regelverket vil stille større krav til søknad og rapportering. Dette vil gi organisasjonene et merarbeid, noe som det hadde vært naturlig å kompensere for gjennom økte bevilgninger.

For å hindre at noen organisasjoner kommer i en vanskelig økonomisk situasjon ber derfor FFO komitéen øke rammen for tilskudd under kap 847.70 med 15 mill. kroner til 186,8 mill. kroner for 2014.

Utviklingen av rammevilkårene for funksjonshemmedes organisasjoner

Funksjonshemmedes organisasjoner opplever at de økonomiske rammevilkårene for å drive medlemspleie og et aktivt interessepolitisk arbeid stadig svekkes. Det har vært en gradvis negativ utvikling gjennom mange år. Inntektene for mange organisasjoner er blitt kraftig redusert mens kostnadene til drift har økt. Noen organisasjoner har tidligere hatt betydelige inntekter gjennom automater og lotteri, inntektskilder som er redusert betraktelig og vært vanskelig å erstatte. Nivået på tilskuddet til funksjonshemmedes organisasjoner er langt fra tilstrekkelig for å dekke de behov og utfordringer funksjonshemmedes organisasjoner generelt har.

Nedgangen i driftstilskuddet har for mange organisasjoner resultert i nedbemanning, noe som svekker organisasjonenes gjennomføringskraft. Utviklingen av driftstilskuddene til funksjonshemmedes organisasjoner fra 2003 – 2013 ser slik ut: (sommerleir/ferie- og velferdstiltak er ikke tatt med i denne tabellen)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Driftstilskudd	98	103	102	105	109	112	115	115	119,6	123,4	127,5
Likemanns- midler	14	14	23	23	24	25	27	27	27,5	28,3	29,2
Totalt	112	117	125	128	133	137	142	142	147,1	151,6	156,7

I en evaluering av tilskuddsordningene til funksjonshemmedes organisasjoner, gjort av Rambøll (2012) på oppdrag fra Bufdir, er det gode framstillinger av hvordan tilskuddsordningene har utviklet seg over tid på bakgrunn av tilskuddstallene. Rapporten konkluderer med at rammen for tilskuddsordningen i perioden 2006-2011 har økt i tråd med konsumprisindeksen, noe tallene viser. Samtidig understrekes det at det ikke er tatt hensyn

til at det har kommet flere organisasjoner inn i ordningen. Det som ikke omtales, men som vi som en paraplyorganisasjon har god kunnskap om, er at veksten ikke kompenserer for de

generelle negative endringene i rammevilkårene for funksjonshemmedes organisasjoner i samme periode.

I 2002 var det 109 organisasjoner som mottok støtte fra ordningen. I 2013 var tilsvarende tall 127.

Kostnadene til lønn og personalkostnader utgjør en stor del av hva driftstilskuddet brukes til i organisasjonene nasjonalt. Derfor er lønnsvekst like relevant å sammenligne med som prisvekst. I forslag til statsbudsjett for 2014 er prisveksten anslått til 2,9 % og lønnsveksten til 3,5 %.

FFO kjenner til at mer enn halvparten av organisasjonene har hatt en reell nedgang i tilskuddet de siste årene selv om det har vært en nominell økning av tilskuddsrammen. Med budsjettforslaget for 2014 blir dette merkbart for mange.

For funksjonshemmedes organisasjoner, som organiserer mennesker som lever med funksjonshemninger og kronisk sykdom og deres pårørende, er det begrenset hvilken egeninnsats som kan utøves for å drive inntektsbringende arbeid. Organisasjonene er i stor grad prisgitt politiske myndigheters vilje til å belønne det å ha aktive interessepolitiske organisasjoner.

Politiske utfordringer

Skal organisasjonene kunne være pådrivere og medspillere for å lukke gapet mellom de politiske målene og virkeligheten, kreves økte ressurser. Det interessepolitiske arbeidet, brukervedvirkning og arbeidet med å følge opp egne lag og medlemmer er organisasjonenes grunnleggende oppgaver: Alle organisasjoner ønsker å gjøre en god jobb for sine medlemmer.

Samtidig med den forverrede økonomiske situasjonen har arbeidsoppgavene og forventningene til funksjonshemmedes organisasjoners innsats som interessepolitiske aktører og medvirkere på ulike områder økt betydelig. Organisasjonenes kompetanse etterspørres. Det er vi glade for, men det krever også ressurser.

Brukermedvirkning er et politisk mål og et sentralt prinsipp i utformingen av politikken for funksjonshemmede. I departementene praktiseres brukervedvirkning på systemnivå, og organisasjonene er ofte representert i ulike arbeidsgrupper.

Stortinget har, gjennom sine vedtak, vist at det er bred politisk enighet om at brukervedvirkning skal legges til grunn ved utvikling av offentlige helse- og velferdstjenester. Brukermedvirkning gjennom kommunale råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, i alle helseforetak og i NAV er lovfestet. Det utvikles for tiden brukervedvirkningsordninger innen andre forvaltningsorgan og i offentlige virksomheter. Stadig oftere trekkes brukerrepresentanter inn i ulike råd og utvalg, og brukerrepresentanter engasjeres som eksperter ved en rekke store, private og offentlige prosjekter.

Reell brukervedvirkning fordrer at funksjonshemmedes organisasjoner har økonomiske rammevilkår som gjør det mulig å være en møteplass for egne medlemmer der de kan dele og systematisere egne erfaringer. Så økt bevilgning til driftstilskuddsordningen er også en forutsetning for å kunne ivareta brukervedvirkningsarbeidet fremover.

KAP 605 Arbeids- og velferdsetaten

FFOs tilråding:

- FFO ber komiteen sørge for bedre kompetanseoppbygging i Arbeids- og velferdsetaten om funksjonshemmede og kronisk syke og deres bistandsbehov.
- FFO ber komiteen sørge for at ventetidene på og mellom tiltak i NAV reduseres kraftig.
- FFO ber komiteen sørge for at NAV viser godt faglig skjønn overfor brukere som 1. mars 2014 har vært fire år på AAP.

Kompetanse om funksjonshemmede

Funksjonshemmede og kronisk syke er en gruppe hvor mange har ulike kontaktpunkter inn mot NAV. Enten det gjelder trygd, hjelpemidler, helserelaterte ytelser eller arbeidsrelaterte forhold er alle helt avhengig av et NAV med rask og god saksbehandling og høy kompetanse. For å følge opp denne gruppen er det viktig at etaten har kompetanse på det å leve med funksjonshemming og kronisk sykdom. Skal brukerne få en oppfølging som er individuelt tilpasset må ansatte i NAV også ha god kunnskap som sikrer gode skjønnsvurderinger av den enkeltes behov og forutsetninger. Dette mangler i dag.

Det er bra at Arbeids- og velferdsetatens kompetansestrategi (2013–2020) skal bidra til å utvikle veiledernes ferdigheter i å identifisere og møte brukerens individuelle behov, samt at tiltak innenfor kompetanseheving også fremstår som sentralt i etatens virksomhetsstrategi for 2011–2020¹. FFO mener samtidig at innsatsen for å bygge mer kompetanse om hvordan man skal følge opp og veilede funksjonshemmede og kronisk syke må vektlegges sterkere i disse strategiene.

FFO vil derfor be komiteen om å påpeke nødvendigheten av kompetanseheving i NAV om funksjonshemmede og kronisk sykes situasjon og deres bistandsbehov.

Ventetid

FFO merker seg at omtalen i budsjettproposisjonen (2013-2014) ikke viser statistikk som gir oppdatert informasjon om ventetider for å komme inn i et arbeidsrettet tiltak. Stoltenberg-regjeringen referer til at en slik statistikk er under utvikling, noe det også ble vist til i budsjettproposisjonen for 2013.

FFO har lenge etterlyst en statistikk for å få informasjon om ventetider i NAV og synes det er kritikkverdig at en slik dokumentasjon fremdeles ikke er på plass. Et tydelig eksempel på konsekvensen av manglende oversikt er at det nå er 63 900 personer som etter snart 4 år fortsatt venter på å få veiledning fra NAV i forhold til arbeidsavklaring².

¹ Prop 1 S Arbeidsdepartementet (2013-2014), side 71 og side 86.

² Tall fra NAV september 2013.

FFO oppfordrer komitéen til å understreke at ventetidssituasjonen for dem som skal forsøke å komme i arbeid er svært vanskelig, og at det derfor haster med å få lagt frem dokumentasjon på hvordan situasjonen faktisk er. Når det er indikasjoner på at ventetiden på tiltak fra NAV har blitt forverret det siste året, og at flere venter enn før, må innsatsen for å få ned ventetiden styrkes.

"Det er imidlertid indikasjoner på at ventetiden har blitt lengre, og at flere venter på tiltak enn før."

(Prop. 1 S Arbeidsdepartementet, side 72)

Forslaget om flere tiltaksplasser spesielt innrettet mot funksjonshemmede kan øke muligheten til å komme inn i et tiltak. Men det forutsetter at NAVs kompetanse er god nok til å veilede den enkelte og at NAVs kapasitet til personlig oppfølging er til stede. FFO mener derfor at styrking av personellressursene til å følge opp brukere som trenger individuell tilrettelegging tydelig må prioriteres i etaten.

"Personellressursene i etaten foreslås økt som følge av endret tiltakssammensetning og flere tiltaksplasser til personer med nedsatt arbeidsevne. "

(Prop. 1 S Arbeidsdepartementet, side 92)

FFO mener at faglig god oppfølging og kapasitet til å ivareta den enkeltes behov er helt avgjørende for å hjelpe flere fra trygd til arbeid. FFO ber derfor komitéen understreke forutsetningen om at økte personellressurser i NAV prioriteres til faglig god oppfølging av brukere som er avhengig av tilrettelegging og tilpasninger i sin arbeidssituasjon.

Arbeidsavklaringspenger og 4-årsregelen

I september 2013 var det i følge NAV 63 900 personene som kan bli rammet av fire-års regelen i mars neste år³. Dette er personer som 1. mars 2014 har mottatt Arbeidsavklaringspenger (AAP) i fire år, som er den perioden man etter hovedregelen kan få AAP.

I den siste tiden har vi fått daglige henvendelser til FFOs Rettighetssenteret fra folk som er urolige og bekymret for hva som skjer når 4 års perioden nærmer seg slutten. Noen forteller at de blir møtt av ansatte i NAV som kategorisk hevder at det ikke er noen mulighet å få forlenget ytelsen utover disse 4 årene.

FFO mener at brukere som ikke er fulgt opp slik aktivitetsplanen deres tilsier, eller ikke har fått den arbeidsevneavklaringen de har krav på, ikke kan kastes ut av ytelsen. For disse menneskene er det helt avgjørende at NAV viser godt faglig skjønn i behandlingen av den enkelte for å finne gode løsninger. Det er hovedregelen at du har rett til arbeidsavklaringspenger inntil fire år, men FFO mener at for enkelte brukere bør det være mulighet til forlengelse.

"Stønadperioden varierer derfor frå person til person. I særlege tilfelle kan stønadperioden forlengjast utover fire år. Den som har søkt uførepensjon, kan få AAP i inntil åtte måneder mens søknaden blir behandla."

Om Arbeidsavklaringspenger på NAVs hjemmeside, 2013.

³ Om Arbeidsavklaringspenger på NAVs hjemmeside, 2013. Ifølge Arbeids- og sosial minister Robert Eriksson, Aftenposten 24. oktober 2013, er det 49.000 mennesker som kan miste retten til arbeidsavklaringspenger, dersom de ikke har funnet arbeid eller er blitt flyttet over til andre trygdeordninger innen 1. mars 2014.

Det har vært og er NAVs ansvar å ivareta den enkelte bruker i avklaringsperioden. FFO mener folk ikke må settes i en vanskelig situasjon når grunnen er at NAV ikke har ivaretatt sine oppgaver.

Tjenestedirektør i NAV, Bjørn Gudbjørgrud, har også uttalt:

"Det er ikke slik at vi automatisk vil stoppe utbetaling av arbeidsavklaringspenger til de som 1. mars neste år har mottatt denne ytelsen i fire år."

NAVs hjemmeside, 25.09.13

Noen ganger skyldes forsinkelser i attføringsløpet rett og slett at NAV ikke har gjort jobben sin godt nok. Det er eksempler på at folk ennå ikke, etter snart 4 år, har vært kontaktet av NAV for veiledning og oppfølging. En god del brukere har ventet lenge på å komme inn i arbeidsrettede tiltak. I mange saker er det NAV selv som er årsak til forsinkelsen.

Arbeids- og sosialminister Robert Eriksson har i intervju med Aftenposten åpnet opp for at dem som har restarbeidsevne og kan komme tilbake i en eller annen slags jobbsituasjon, kan få forlenget fristen utover 1. mars neste år.

"Vi klarer ikke på fem måneder å kvalifisere dem som har restarbeidsevne, så denne gruppen kan få forlenget frist."

Aftenposten, 24. oktober 2013.

FFO har derfor store forhåpninger til regjeringen om at denne saken blir løst til det beste for brukerne. FFO ber derfor komitéen understreke forutsetningen om at NAV viser godt faglig skjønns overfor brukere som 1. mars 2014 har vært fire år på AAP og som ennå ikke er avklart eller har fått god nok oppfølging. Vi ber også komitéen være tydelig på at enkeltpersoner ikke må settes i en vanskelig situasjon når grunnen til en uavklart situasjon er at NAV ikke har ivaretatt sine oppgaver.

Jobbstrategi for funksjonshemmede

FFOs tilrådning

- FFO ber komiteen videreføre "Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne" i 2014.
- FFO ber komiteen styrke innsatsen innenfor alle barriereområdene i strategien.
- FFO ber komiteen gå inn for at ungdomsgarantien opp til 29 år må gjelde alle funksjonshemmede som trenger bistand til å få eller være i jobb, og ikke bare dem med nedsatt arbeidsevne.

Videreføring av Jobbstrategien i 2014

FFO har store forventninger til effekten av Jobbstrategien, og evalueringen som er varslet i slutten av 2013 vil forhåpentligvis gi et godt grunnlag for videre innretning av strategien. FFO mener det er et riktig grep å ha en sysselsettingsstrategi som rammeverk for en styrket innsats for at flere funksjonshemmede skal komme i jobb. Det er viktig at dette arbeidet blir gjort på en målrettet og planmessig måte. Selv om strategien ikke er omtalt i tilleggspolisjonen forutsetter FFO at Solberg-regjeringen viderefører Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne i 2014 med de nye tiltakene som foreslås i Arbeidsdepartementets budsjettproposisjon.

Det er indikasjoner på at det er bedre resultater når det gjelder målgruppen i Jobbstrategien som har nedsatt arbeidsevne, sammenlignet med hele gruppen med nedsatt arbeidsevne. Det er 12 prosent flere i Jobbstrategigruppen som deltar i arbeidsrettede tiltak eller var registrert i arbeid seks måneder etter at de ikke lenger var registrert i NAV⁴. Likevel har man langt fra nådd potensialet for denne gruppens mulighet til å inkluderes i arbeidslivet⁵. FFO oppfordrer derfor komiteen til å understreke betydningen av å videreføre dette arbeidet gjennom Jobbstrategien.

Løft fram tiltak innenfor alle barriereområdene

Jobbstrategien for personer med nedsatt funksjonsevne beskriver fire barrierer som hindrer folk i å komme i arbeid. Dette handler om diskriminering, kostnader, produktivitet og holdninger. FFO mener at det er nødvendig å løfte frem tiltakene innenfor alle barriereområdene⁶ i strategien. Det er bra at unge på AAP, som til nå har vært mest fokusert som strategiens målgruppe, får bedre oppfølging. Det er samtidig viktig at unge uføre som står helt utenfor arbeidslivet, men som kan tenke seg inn – også blir fanget mer opp gjennom Jobbstrategiens innsatser.

En annen av Jobbstrategiens målgrupper er funksjonshemmede som ikke har nedsatt arbeidsevne, men som strever med å få arbeid på grunn av sin funksjonshemning. Spesielt gjelder dette i overgangen fra utdanning og til arbeidsliv.

⁴ Prop 1 S Arbeidsdepartementet (2013-2014), side 107.

⁵ Tall fra Prop. 1 S Arbeidsdepartementet viser (side 107) at i underkant 50 prosent av Jobbstrategiens målgruppe til enhver tid deltar i arbeidsrettede tiltak, og 54 prosent av strategiens målgruppe var i arbeid seks måneder etter at de ikke lenger var registrert hos NAV.

⁶ Dette gjelder tiltak for å redusere diskrimineringsbarrieren, kostnadsbarrieren, produktivitetsbarrieren og informasjons- og holdningsbarrieren.

FFO vil påpeke at Jobbstrategiens målgruppe ble i vedlegg til Prop. 1 S (2011–2012) – Statsbudsjettet 2012 definert som:

”Målgruppen består både av arbeidssøkere med gjennomført utdanning som er disponible for arbeidsmarkedet, og personer med nedsatt arbeidsevne som er langtidsmottakere av arbeidsavklaringspenger.”

Arbeidssøkere som er avhengig av tilrettelegging og tilpasninger, men som ikke har nedsatt arbeidsevne må aktivt inkluderes i det strategiske arbeidet for et inkluderende arbeidsliv. Mange arbeidssøkere trenger en eller annen form for tilrettelegging på arbeidsplassen eller i arbeidssituasjonen. Denne gruppen arbeidssøkere må inkluderes i arbeidslivet. I tillegg mener FFO at målgruppen i Jobbstrategien bør utvides til unge over 30 år.

Ungdomsgarantien til funksjonshemmede

Dagens ungdomsgarantiordning er rettet mot unge mennesker i alderen 20 til 24 år. Det er derfor positivt at det i budsjettproposisjonen foreslås å utvide målgruppen for garantien for ungdom med nedsatt arbeidsevne fra ungdom i alderen 20-24 år til ungdom i alderen 20-29 år. FFO støtter denne utvidelsen fordi på den måten vil store deler av målgruppen i Jobbstrategien også omfattes av garantien.

Også i forhold til ungdomsgarantien er det viktig å være oppmerksom på at disse unge menneskene ikke nødvendigvis har nedsatt arbeidsevne. De kan være avhengig av at arbeidsplassen eller arbeidet tilrettelegges eller tilpasses. Dersom det skjer har mange av dem 100 prosent arbeidsevne. Problemet er likevel at de ikke kommer i arbeid, blant annet fordi det forutsetter tilrettelegginger.

FFO ber komiteén å støtte utvidelsen av ungdomsgarantien til funksjonshemmede til 29 år og den må gjelde alle arbeidssøkere som trenger bistand til å få eller være i jobb, og ikke bare dem med nedsatt arbeidsevne.

Kap 634 Arbeidsmarkedstiltak

FFOs tilrådning

- FFO ber komiteen støtte styrkingen av 1.000 flere tiltaksplasser til personer med nedsatt arbeidsevne som foreslås i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014).
- FFO ber komiteen om å gjøre TULT til en varig ordning for dem som er i ferd med å bli varig uføre, og at ordningen også kan gis til personer både med og uten arbeidstilknytning.
- FFO ber komiteen støtte at Funksjonsassistanse blir en varig ordning, men at døvblinde får all ledsaging i arbeidslivet gjennom tolk-ledsager ordningen i Folketrygden.
- FFO ber komiteen påpeke at Arbeids- og utdanningsreiser må gis til dem som får grunnstønad til transport når denne stønaden ikke dekker transport til arbeid, og at brukerne må få dette tiltaket uavhengig av om det eksisterer et kollektivtilbud på stedet eller ikke.

Tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne

FFO er opptatt av at det er nok tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne. Det er positivt at Solberg-regjeringen i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013-2014) foreslår å styrke antall tiltaksplasser til personer med nedsatt arbeidsevne med ytterligere 1000 plasser, sammenlignet med det Stoltenberg-regjeringen foreslo i Prop. 1 S (2013-2014).

Behovet for tiltaksplasser for denne gruppen er stort. Flere plasser kan redusere ventetidene for brukerne. Det er samtidig viktig at kvaliteten på tiltaksplassene er god og at tiltaket er tilpasset den enkelte. FFO vil understreke at mange brukere trenger oppfølging når de er på tiltak og at NAV må ivareta sitt oppdrag i forhold til dette. FFO understreker også at arbeidstreningen og opplæringen tiltaket innebærer må knyttes til målet om varig arbeid for den enkelte.

TULT - Tidsubestemt lønnstilskudd

Helt siden ordningen med tidsubestemt lønnstilskudd (TULT) kom som en forsøksordning i 2007, er dette et arbeidsmarkedstiltak FFO har hatt store forventninger til. FFO får også tilbakemelding fra brukere som er godt fornøyd med denne ordningen.

I Prop. 1 S (2013-2014) vises det til at departementet vil ha en gjennomgang av ordningen før man tar sikte på å gjøre TULT til en permanent ordning. FFO mener vi har tilstrekkelig erfaring og dokumentasjon fra denne tilskuddsordningen som tilsier at den bør gjøres varig. FFO ber derfor komiteen foreslå å gjøre TULT til en varig ordning fra 2014.

Et av spørsmålene som reises i budsjettforslaget⁷ er om det bør vurderes om målgruppen skal avgrenses til bare å omfatte personer som ikke har tilknytning til arbeidslivet. Denne problemstillingen løftes også fram i "Meld. St. 46 (2012-2013) Flere i arbeid". FFO mener at å

⁷ Prop. 1 S (2013-2014)

avgrense ordningen til bare å gjelde personer som ikke har en tilknytning til arbeidslivet, vil innebære å skyve vekk en sentral målgruppe i denne lønnstilskuddsordningen.

FFO representerer brukergrupper som har stor nytte av et slikt lønnstilskudd for ikke å bli helt eller delvis uføretrygdet. For eksempel kan arbeidstakere med Parkinson eller MS kunne klare å beholde en full stilling og samme inntekt med lønnstilskudd, som kompenserer for lavere produksjon. Det er viktig for mange å kunne fortsette i sin gamle jobb, som man kan mestre selv om arbeidsevnen er redusert. FFO mener at TULT er et viktig virkemiddel både for å hindre utstøting fra arbeidslivet og for å inkludere funksjonshemmede som står helt utenfor inn i arbeidslivet.

Funksjonsassistanseordningen

Det er positivt at funksjonsassistanseordningen for funksjonshemmede i arbeidslivet foreslås å gjøres til en varig ordning. Dette er et godt tiltak for en del funksjonshemmede som trenger en assistent som kan bistå den enkelte med hjelp til praktiske formål i arbeidssituasjonen.

Arbeids- og sosialkomitéen har påpekt i Innst. 15 S (2012-2013) at det er viktig å sikre nødvendig ledsagelse i arbeidssituasjonen (side 65):

”Det er viktig å sikre nødvendig ledsagelse i en arbeidssituasjon, til utdanning og ved utøvelse av tillitsverv.”

I Prop. 1 S (2013-2014) foreslås det å utvide funksjonsassistanseordningen til å gjelde ledsaging for blinde og svaksynte. FFO støtter Norges Blindeforbund som synes det er en grei løsning at denne gruppen får ledsaging i arbeidssituasjonen gjennom funksjonsassistanseordningen.

FFO vil derimot gå sterkt imot at ledsaging for døvblinde i arbeidssituasjonen inngår i denne ordningen. Det er helt avgjørende at døvblinde i arbeidssituasjonen har en ledsager som kan tolke samtidig som man ledsager den døvblinde. Enhver form for forflytning vil derfor innebære et behov for å få beskrevet omgivelsene for slik å kunne samhandle. De døvblinde selv⁸ ønsker heller ikke å få dekket sitt ledsagingsbehov på denne måten fordi de er engstelige for at tolkingen vil falle bort. De ønsker derfor å få dekket sitt behov gjennom tolk- og ledsagerhjelp som er hjemlet i Folketrygden. FFO deler denne gruppens store bekymring for en utvikling hvor man deler opp tolkning og ledsaging/praktisk bistand i to separate ordninger.

Det stilles ikke krav til at en funksjonsassistent skal ha kompetanse til å fungere som tolk, og en funksjonsassistent vil derfor ikke være en god ordning for døvblinde. FFO vil anmode om at ordningen med funksjonsassistent ikke på noe som helst vis skal erstatte eller medføre innskrenkninger i døvblindes rett til tolk-ledsager i arbeidssituasjonen. Det er kun gjennom tolk-ledsager døvblinde kan få løst sine bistandsbehov, både i en arbeidssituasjon og dagliglivet generelt.

FFO ber også komitéen støtte at lese- og sekretærhjelp på arbeidsplassen beholdes i folketrygden. Brukere som er avhengig av lese- og sekretærhjelp på arbeidsplassen sikres det beste tilbudet gjennom dagens folketrygdfinansierte ordning.

⁸ Hverken Landsforeningen-komb/døvblinde eller Foreningen Norges døvblinde ønsker å ha ledsaging i arbeidssituasjonen inn som en del av Funksjonsassistanseordningen.

Arbeids- og utdanningsreiser

FFO er fornøyd med at arbeids- og utdanningsreiser ble gjort til en varig og landsdekkende ordning fra 2013. Dette er en viktig ordning for funksjonshemmede som ikke har mulighet til å komme seg til arbeid eller utdanning med egen bil eller ved å ta kollektivtransport. FFO er derfor opptatt av at denne ordningen sikres gode rammevilkår.

Arbeids- og sosialdepartementet er i gang med utarbeidelse av forskrift for Arbeids- og utdanningsreiser. FFO er spent på innretningen av ordningen i den varslede forskriften, som skal tre i kraft fra 1. september 2014, og FFO forventer at brukerorganisasjonene blir inkludert i arbeidet opp mot forskriften.

Det er i utgangspunktet to vilkår FFO ønsker å informere komitéen om. Det ene er at brukere som får grunnstønad til transport ikke må stenges ute fra ordningen. Grunnstønnen skal dekke kostnader til den enkeltes transportbehov, ikke bare i forhold til arbeid. Det vil derfor være svært uheldig om brukere som mottar grunnstønad til transport automatisk får avslag på arbeids- og utdanningsreiser på generelt grunnlag.

Det andre vilkåret vi vil påpeke, som praktiseres inntil ny forskrift kommer, er at i forsøksperioden har tildeling av tiltaket vært knyttet til om det finnes et kollektivtilbud på stedet eller ikke. FFO mener dette vilkåret er helt urimelig. I distrikter der det ikke finnes et godt utbygd kollektivtilbud og det vanligste transportmiddelet er privatbil, vil brukere som ikke kan kjøre bil og har behov for annen transport til og fra arbeid/utdanning kunne få avslag etter nåværende regler. Dette vil for eksempel ramme personer med epilepsi, som ikke får ta sertifikat. Ved en individuell vurdering vil man kunne avklare brukerens mulighet for å kunne bruke alternativ transport uavhengig av om det finnes kollektivtilbud eller ikke. FFO er derfor opptatt av at et slikt vilkår ikke videreføres i forskriften for en varig ordning.

IA-arbeidet

FFOs tilråding

- *FFO ber komiteen understreke betydningen av at en ny IA-avtale gir høy prioritet til målet og innsatsen for at flere funksjonshemmede kommer i arbeid.*

Inkluderende arbeidsliv

FFO ønsker en ny IA-avtale som i sterkere grad fokuserer på funksjonshemmede som står utenfor arbeidslivet og som trenger ulike tiltak eller tilrettelegging for å komme i arbeid. Flere funksjonshemmede i arbeid er det målet i tidligere IA-avtaler som har dårlig måloppnåelse.

FFO har forventninger til arbeidsgivernes innsats i IA-arbeidet. Samtidig vil vi understreke at staten har et hovedansvar og må være i front for å bidra til at de som står utenfor arbeidslivet kommer i jobb. FFO mener en ny IA-avtale må stille klare krav til NAV og tydeliggjøre ansvaret NAV har for å avklare og veilede arbeidssøkere til arbeid som lever med funksjonshemming eller kronisk sykdom.

Samspeillet mellom NAV og arbeidslivet må bli bedre. Det er behov for tett dialog slik at den enkelte arbeidssøker kan få passende tiltak og god tilrettelegging av arbeidet og arbeidsplassen. NAV må tilføre arbeidsgiver og arbeidstaker trygghet og kunnskap om hvordan man i fellesskap skal få til at arbeidstakeren vil mestre arbeidssituasjonen. FFO mener derfor at tilretteleggingsgarantien kan være et egnet virkemiddel for arbeidsgivere og arbeidstakere, og at den må brukes mer enn i dag.

FFO har tidligere spilt inn at NAVs kompetanse om hva det innebærer å leve med funksjonshemming og kronisk sykdom gjennomgående må bli bedre hos ansatte som skal gi bistand og veiledning. Denne type kompetanse er en forutsetning for å avklare den enkeltes arbeidsevne og kunne formidle rett person til passende arbeidsplass. For å finne rett arbeidsplass og arbeidsgiver må det være en tett dialog mellom NAV og virksomhetene, eller mellom virksomhetene og tiltaksarrangør. For å sikre et godt arbeidslivsforløp må det være et godt samarbeid mellom berørte parter om oppfølgingen av den enkeltes arbeidssituasjon, så lenge det er behov for det.

FFO anmoder komiteen om å understreke at i en ny IA-avtale må målet og innsatsen for at flere funksjonshemmede kommer i arbeid løftes fram og gis høy prioritet.

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler mv.

FFOs tilrådning

- FFO ber komiteen om å øke grunn- og hjelpestønaden med 3,5 prosent.
- FFO ber komiteen styrke innsatsene på hjelpemiddelområdet, slik at den individuelle retten til hjelpemidler blir reell og det faglige innholdet i formidlingen styrkes og videreutvikles.
- FFO ber komiteen øke tilskuddet til hjelpemidler til å utføre alle dagliglivets aktiviteter til 12 mill. kroner.
- FFO ber komiteen gå imot forslaget om å redusere tilskuddet "stønad til brukere av gruppe 1-bil" med 20 prosent.
- FFO ber komiteen foreslå å øke bevilgningen på tolkeområdet slik at utdanningstakten økes og at døvblinde sikres hensiktsmessig tolke- og ledsagerhjelp.

Grunn- og hjelpestønad

Grunnstønad og hjelpestønad er svært viktige ordninger både for mennesker med funksjonshemming og kronisk sykdom og deres pårørende. Grunnstønad går til dekking av utgifter knyttet til funksjonshemming eller kronisk sykdom. I praksis vil ikke stønaden på noen måte dekke kostnadene, men fungere som en kompensasjonsordning for ekstra kostnader knyttet til det å leve med en funksjonshemming eller en kronisk sykdom. Hjelpestønad innvilges pårørende av funksjonshemmede og kronisk syke, for deres bistand og hjelp.

Nivået for både grunn- og hjelpestønad er lavt sett i forhold til de reelle merkostnadene folk har. FFO mener at begge stønadene burde følge lønnsutviklingen i samfunnet. Den årlige justeringen av grunn- og hjelpestønaden ligger litt lavere enn prisutviklingen, og alle mottakere er på den måten sikret en jevn negativ utvikling av den støtten de får. FFO mener at disse to viktige stønadene årlig skulle økes på en måte som sikrer mottakerne en stønad som i større grad står i forhold til kostnadsnivået ellers i samfunnet.

FFO ber derfor komiteen foreslå at grunn- og hjelpestønaden justeres i takt med anslått lønnsstigning på 3,5 prosent for 2014.

Behov for styrking av hjelpemiddelområdet

Hjelpemidler er viktig for alle som lever med tapte funksjoner som følge av funksjonshemming og kronisk sykdom. Dette gjelder på ulike livsområder i skole og utdanning, i arbeidslivet og i dagliglivet. Hjelpemidler kan kompensere for funksjonstap og gjør den enkelte i stand til å leve et selvstendig liv med god livskvalitet. FFO mener derfor at alle skal få hjelpemidler etter behov, og at ingen skal ha merutgifter på grunn av forhold som skyldes funksjonshemming eller kronisk sykdom.

FFO har flere ganger påpekt at hjelpemiddelområdet i Arbeids- og velferdsdirektoratet må ivaretas bedre. Vi mener innsatsområdet er inne i en kritisk utvikling både når det gjelder organisering av hjelpemiddelformidlingen og særlig ivaretagelsen av formidlingsfaget. Når ikke hjelpemiddelformidlingen fungerer optimalt, går det ut over inkludering av barn og ungdom med funksjonshemninger, funksjonshemmedes muligheter til å komme i arbeid eller bli stående i arbeid, og det skaper problemer i folks daglige liv i forhold til dagligdagse gjøremål.

FFO oppfordrer derfor komitéen til å understøtte nødvendigheten av at innsatsene på hjelpemiddelområdet styrkes tydelig. Det faglige innholdet i tilbudet må styrkes og videreutvikles slik at den enkeltes rett til hjelpemidler blir reell.

Basishjelpemidler

Fjerningen av den individuelle retten til basishjelpemidler på basale livsområder som matlaging, spise, drikke, påkledning, personlig hygiene mm. fikk store og uforutsette konsekvenser for funksjonshemmede og kronisk syke.

Reaksjonene fra brukergruppene som ble rammet av innstramningen var entydig negative. Mange som er avhengig av flere ulike småhjelpemidler for å mestre sitt daglige liv fikk store problemer med å finansiere de hjelpemidlene de trenger. Resultatet for noen blir større avhengighet av hjelp fra familien eller fra hjemmebaserte tjenester; løsninger som ingen er tjent med og som samfunnsmessig er langt dyrere. I tillegg kommer at den kostnadskompenserende ordningen som kunne avhjulpet denne merbelastningen, særfradrag for store sykdomsutgifter, ble fjernet for disse kostnadselementene allerede i 2012. Det er dermed ingen kompenserende ordninger som kan lette denne merkostnaden.

FFO stiller seg positive til forslaget i Tilleggsproposisjonen om å bevilge 8 mill. kroner til denne hjelpemiddelgruppen. Det er imidlertid vanskelig å lese ut av proposisjonen hvilken innretning denne ordningen vil få. I revidert budsjett i 2012 var anslaget for innsparingen ved å fjerne ordningen økt fra 2 millioner (Prop. 1 S (2012-2013)) til 12 mill. kroner i revidert budsjett. FFO mener på denne bakgrunn at forslaget på 8 mill. kroner for 2013 ligger for lavt.

Vi ber derfor komitéen understreke at utformingen av ordningen må drøftes med funksjonshemmedes organisasjoner. Vi ber komitéen foreslå at bevilgningen til denne ordningen for 2014 økes fra 8 mill. kroner til 12 mill. kroner, som var helårseffekten da dette budsjettkuttet ble gjennomført.

Bilområdet

Omorganisering av bilområdet med etablering av 5 regionale bilsentra er ferdigstilt. FFO forutsetter nå at fagligheten i saksbehandlingen videreutvikles og at behandlingstiden på søknader går dramatisk ned. Vi håper dessuten at en god ambulans tjeneste følges opp for de brukerne som ikke kan reise til de regionale bilsentrene. Det er helt grunnleggende for å få den nye administreringen av bilstønsordningen til å fungere i praksis og for å gi et godt tilbud til brukere over hele landet. Bevilgningen til bil øker. Det har vært et betydelig etterslep på behandlingen over flere år av bilstønsaker på grunn av omorganiseringen. FFO legger til grunn at økningen i bevilgningen synliggjør at flere søknader blir behandlet og at søkere faktisk får innvilget den bilen de har søkt om langt raskere enn tidligere.

Regjeringen foreslår en reduksjon på 20 prosent i tilskuddet til gruppe-1 biler. FFO mener dette er svært uheldig. Det vil særlig ramme de brukerne som er avhengig av rullestol som hovedfremkomstmiddel til dagliglivets gjøremål, men som kan gå noen skritt og som har behov for en større bil som kan frakte nødvendige hjelpemidler, som for eksempel en rullestol.

FFO ber derfor komitéen ikke å støtte det foreslåtte kuttet i bilstønsordningen for 2014.

Tolke- og ledsagerhjelp

Mange får fortsatt ikke dekket sitt behov for tolk. I 2011 og 2012 var dekningsgraden stabil på 90 prosent. Tallene beskriver en situasjon der 10 prosent av brukerne, ikke får dekket sitt behov.

Det arbeides med utvikling av et mer fleksibelt og døgnåpent tolketilbud med særlig fokus på bildetolking i arbeids- og utdannings situasjoner og tolking for barn. FFO konstaterer at utdanningskapasiteten i tolkeutdanningen fortsatt er for lav og etterlyser fremdrift. FFO ber derfor komitéen om å øke bevilgningen på tolkeområdet slik at utdanningskapasiteten økes raskt.

Den nye regjeringen har i regjeringsplattformen tatt til orde for å gjennomgå ordningen med ledsagerhjelp for døvblinde for å sikre reell deltakelse i trening og fritidsaktiviteter. Dette tror vi er fornuftig sett i lys av den støyen som oppsto da nye retningslinjer på dette området ble foreslått juli 2012.

FFO deler synspunktene til Landsforbundet for kombinert syns- og hørselshemmede/døvblinde (LSHDB), som representerer døvblinde, nemlig at døvblinde har behov for en person som kan beskrive, ledsage og oversette i alle dagliglivets situasjoner hvor kommunikasjon med andre mennesker er viktig. Det er kun tegnspråktolker som innehar denne kombinasjonen og denne er viktig for å kunne beskrive uforutsette situasjoner når de oppstår. En folketrygdforankring av tolke- og ledsagerhjelp er særdeles viktig for denne gruppen, og FFO ber derfor komiteen om å opprettholde denne ordningen i folketrygden for døvblinde.